

PIRLS 2021 - antologi

Tid for lesing. Norske tiåringers leseforståelse i PIRLS 2021

Hvilke faktorer kan ha betydning for barns leseutvikling og hva er mulige drivkrefter bak nedgangen i norske tiåringers leseforståelse? Det er blant spørsmålene som belyses i denne artikkelsamlingen, som er basert på data fra den internasjonale PIRLS-studien fra 2021.

RAPPORT | Sist endret: 05.03.2024

Tittel:

Tid for lesing. Norske tiåringers leseforståelse i PIRLS 2021

Rapporten:

Last ned publikasjonen hos Idunn

Forfatter:

Åse Kari H. Wagner (redaktør), Hildegunn Støle (redaktør), Olaus Strand, Knud Knudsen, Toril F. Hoem, Njål Foldnes, Margunn Mossige, Kjersti Lundetræ, Anne Mangel, Marit Aasen og Trond Hadland.

ISBN:

78-82-15-05325-7 (Nettutgave)

ISBN:

978-82-15-05324-0 (Papirutgave)

Utgiver:

Universitetsforlaget

År:

2024

Hva er PIRLS?

Den internasjonale studien PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) kartlegger og sammenligner leseferdighetene til elever rundt 10-års alder.

Tid for lesing! handler om leseferdighetene til elever i tiårsalderen målt i den internasjonale undersøkelsen PIRLS i 2021. Antologien utdyper resultatene fra kortrapporten, som kom i mai 2023, gjennom analyser av flere faktorer som kan ha betydning for barns leseutvikling.

Artiklene i boka spanner over en rekke temaer, som betydningen av hjemmemiljø, skole og lærere for elevenes leseprestasjoner, elevenes lesevaner, elever med svake leseprestasjoner, hvordan elevene liker og presterer på tekstene i PIRLS, samt forskjeller mellom elever som tok PIRLS-prøven på papir og digitalt. Forskerne undersøker også mulige drivkrefter bak nedgangen i norske tiåringers leseforståelse.

Kort om tema og funn i de ulike kapitlene

Innledende kapitler

I de to innledende kapitlene presenterer forskerne bakgrunn og formål med PIRLS-studien, datainnsamling og norsk deltakelse i PIRLS over tid. 2006 var det året norske tiåringer presterte svakest i PIRLS, deretter var det en oppgang i 2011 som fortsatte i 2016. I 2021 er norske elever imidlertid tilbake på 2006-nivå. PIRLS 2021 er den eneste internasjonale storskalaundersøkelsen som ble gjennomført midt i covid-19-pandemien.

Kapittel 3 - PIRLS 2021. Hovedresultater i lesing

Kapittelet presenterer hovedfunn fra PIRLS 2021 og setter norske resultater inn i et internasjonalt og nordisk perspektiv. I tillegg til å vise fordeling på mestringsnivå utdypes forskjeller mellom grupper av elever: eksempelvis jenter og gutter, variasjon mellom skoler, elever fra ulik sosioøkonomisk bakgrunn samt forskjeller knyttet til språklig mangfold.

Kapittel 4 – Elevenes holdninger til lesing og lesevaner på fritiden

Norske tiåringer har blitt mindre glade i å lese, og de leser mindre på fritiden. Dette gjelder både gutter og jenter, men lesegledden ser ut til å ha dalt særlig blant jentene. Forskerne finner at elevene som har positive holdninger til lesing og som leser mye på fritiden, har bedre leseprestasjoner.

Kapittel 5 - Betydningen av hjemmemiljø for elevenes leseresultater

Hjemmemiljø er viktig for elevenes leseprestasjon. Eksempelvis familiens sosioøkonomiske status (SØS), hvor ofte elevene snakker norsk hjemme, foreldrenes leseglede og foreldrenes forventninger til barnas utdanning. Prestasjonsforskjellen mellom elever fra høyest og lavest SØS-gruppe har økt siden 2016.

Kapittel 6 - Skolemiljø – leseforståelse på elev- og skolenivå

I kapittelet undersøkes om og hvordan skolemiljø henger sammen med leseprestasjon. Forskerne har sett på læringsmiljø, fellesskap, skolens rammebetingelser og skolens sosiale sammensetning. Resultatene viser at norske og nordiske tiåringer har et godt skolemiljø, men at norske klasserom er blitt mer heterogene. Det er en tydelig samvariasjon mellom skolens SØS-nivå, målt ved gjennomsnittet til foreldrenes sosioøkonomiske status, og elevenes leseprestasjon.

Kapittel 7 - Norsklærerne i PIRLS: situasjonen i 2021, trender og sammenhenger med elevenes prestasjon i lesing

Forskerne finner nedgang i utdanningsnivå blant lærerne, lavere trivsel og en økning i faktorer som avgrenser lærerens undervisning. Det er en sammenheng mellom at lærere opplever avgrensinger i undervisningen på grunn av større elevbehov og elevenes leseprestasjoner.

Lærerne har et stort repertoar av tilnærmingsmåter til tekster i leseopplæringen, og de underviser ofte i lesestrategier. Mange lærere oppgir også at de ofte bruker tilnærmingsmåter som kan fremme kritisk lesing.

Organiseringen av leseopplæringen er ganske lik i 2016 og 2021, men det er en stor økning i lærere som rapporterer at de arbeider med individuell tilpasning av undervisningen.

Kapittel 8 – Hva kan PIRLS fortelle oss om elever med svake leseprestasjoner og leseundervisningen de møter?

Andelen elever med svake leseprestasjoner er nesten doblet fra 2016 til 2021. Disse elevene vurderer leseferdigheten sin bedre enn resultatene skulle tilsi. Både disse elevene og deres foresatte er langt på vei fornøyd med leseundervisningen i skolen, likevel er nær halvparten av de foresatte bekymret for leseferdigheten til barna sine.

9 av 10 lærere svarer de bruker mer tid til individuell oppfølging av lesingen til elever som strever. 45 prosent av lærerne svarte i 2021 at de ventet og så om resultatene

ble bedre med modning, dersom elever sakker akterut i lesing. I 2016 svarte bare 33 prosent dette.

En mindre del av elevene på de lave mestringsnivåene fikk støtteundervisning i lesing i 2021, sammenlignet med 2016.

Kapittel 9 - Tilpasset opplæring for elever med svake leseprestasjoner på femte trinn. En kvalitativ studie

Forskerne har i en egen kvalitativ studie undersøkt læreres forståelser av lesing, leseengasjement og tilpasset leseopplæring for elever med svake leseprestasjoner på femte trinn. Forskerne finner at lærerne i svært liten grad bruker det samme vokabularet om lesing som finnes i PIRLS og i Kunnskapsløftet (LK20). De bruker ikke begreper som lesekompetanse, formål med lesingen, eller teksters bruk og innhold. Lærerne assosierer leseengasjement med interesse, glede og entusiasme heller enn deltakelse, innsats og utholdenhet. Funnene gir innsikt i mekanismer som påvirker læreres praksis.

Kapittel 10 - Tekstene i PIRLS 2021. Hvor godt liker elevene tekstene, og hvordan presterer de på oppgavene?

Norske elever liker best de lette tekstene i PIRLS. Jenter liker generelt tekstene bedre enn gutter. Det er en positiv samvariasjon mellom hvor godt gutter liker en tekst og hvor godt de presterer på leseprøven. Dette er i tråd med tidligere forskning. Oppgaveformatet har også betydning for prestasjoner: Gutter presterer svakere på åpne oppgaver enn jentene.

Kapittel 11 - Leseprøve på papir og digitalt: Hva viser PIRLS 2021?

PIRLS 2021 ble gjennomført digitalt i Norge, men med et kontrollutvalg elever som tok prøven på papir. Forskerne har sammenlignet de norske elevutvalgene som har tatt prøven og finner at elevene i snitt mestrer flere oppgaver på papirprøven enn på den digitale prøven. Jenter presterer best i begge medier, men flere elever av begge kjønn hopper over oppgaver i den papirbaserte prøven.

Kapittel 12 - Mulige drivkrefter bak nedgangen i leseforståelse

Nedgangen i lesing blant norske elever fra 2016 til 2021 var på 20 skalapoeng. Internasjonal forskning antyder at ca. halvparten av nedgangen kan tilskrives covid-pandemien, et anslag med noe usikkerhet. Medieringsmodellen i dette kapitlet tyder på at den andre halvparten av nedgangen i lesing kan knyttes til andre faktorer, særlig i elevens nære omgivelser i hjemmet og klassen.

Kapittel 13 - Implikasjoner av funn fra PIRLS

Redaktørene av antologien oppsummerer funn fra PIRLS 2021 som de mener det er viktig å følge opp. De gir avsluttende råd til skole, lærere og allmennhet om hva som kan gjøres for at elever skal utvikle større interesse for lesing, for at flere skal få lesetrening og mestringsopplevelse og dermed bli bedre til å lese ulike tekster i mange fag.

Hovedfunn PIRLS 2021

- Det er en markant nedgang i norske tiåringers leseprestasjoner sammenlignet med 2016.
- Leseresultatene er svakere i alle de nordiske landene sammenlignet med 2016. Nedgangen er størst i Norge.
- 1 av 5 norske elever på 5. trinn har svake leseprestasjoner.
- Norske tiåringer oppgir lavest leseglede av samtlige land i undersøkelsen.
- Norske jenter presterer fremdeles bedre enn gutter.
- Det er flere minoritetsspråklige elever, men prestasjonsforskjellene mellom minoritetsspråklige og majoritetsspråklige elever har ikke økt.
- Det er en klar sammenheng mellom familiens sosioøkonomiske status og elevenes leseprestasjoner.

[Her finner du omtale av og lenke til kortrapporten for 2021-undersøkelsen](#)

Om boka

Antologien går i dybden på resultatene fra PIRLS-studien, en internasjonal undersøkelse av tiåringers leseferdigheter.

Undersøkelsen ble gjennomført i 2021 i 65 land og regioner. Deriblant Norge, Sverige, Danmark og Finland. Sentrale norske resultater fra undersøkelsen ble presentert i en [kortrapport i mai 2023](#). I denne artikkelsamlingen utdypes de norske PIRLS-resultatene, i et nordisk og internasjonalt perspektiv.

Forskerne analyserer flere faktorer som kan ha betydning for barns leseutvikling. Kapitlene spenner over en rekke temaer, som betydningen av hjemmemiljø, skole og lærere for elevenes leseprestasjoner, elevenes lesevaner, elever med svake leseprestasjoner, hvordan elevene liker og presterer på tekstene i PIRLS, samt forskjeller mellom elever som tok PIRLS-

prøven på papir og digitalt. Forskerne undersøker også mulige drivkrefter bak nedgangen i norske tiåringers leseforståelse.